

MÜZAKERE SÜRECİNDEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE’NİN AVRUPA BİRLİĞİ ENERJİ POLİTİKASINA UYUMU

Ekrem Yaşar AKÇAY

Dr. Öğr. Üyesi, Hakkâri Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası
İlişkiler Bölümü, ekremyasarakcay@hakkari.edu.tr

Özet

Bu çalışmada, Türkiye’nin AB ile 3 Ekim 2005’te başladığı müzakere sürecinden günümüze kadar geçen sürede AB’nin enerji politikasına uyumu ele alınacaktır. Esasında Türkiye 1999’da adaylık statüsünü elde ettiğinden beri AB’ye uyum sağlamak için ciddi anlamda önemli reformlar gerçekleştirmiştir. Ancak çalışmamız müzakere sürecinden günümüze kadar geçen süreyi ele alacaktır. Bu bağlamda, öncelikli olarak AB’nin enerji politikası hakkında bilgi verilecek sonrasında Türkiye’nin AB enerji politikasına ne kadar uyum sağladığı ilerleme raporları ele alınarak incelenecektir. Bunun sonucunda Türkiye’nin enerji politikasına tam anlamıyla uyum sağlamak için neler yapılması gerektiği realist bir bakış açısıyla değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Türkiye, Enerji, Enerji Politikası, Müzakere Süreci

Abstract

In this study, up to the present from the start of negotiations on October 3, 2005, it will be discussed Turkey's harmonization process to EU energy policy. Indeed, Turkey has made important reforms in order to adapt to the EU seriously since it obtained the candidate status in 1999. However, our study will focus on the period from the negotiation process to the present. In this context, primarily, it will be examined to EU energy policy, as it will be discussed later how to adapt Turkey's EU energy policy as a part of progress reports. As a result, what should be done to ensure that Turkey's compliance with the terms of the EU energy policy will be considered a realist perspective.

Keywords: European Union, Turkey, Energy, Energy Policy, Negotiation Process

Giriş

Enerji insanlık boyunca insanların bağımlı olduğu ve ihtiyaç duyulan bir şey olmuştur. Enerjinin yeterli olduğu yerlerde devletle hızlı bir şekilde sanayileşmiş ve gelişmişlerdir. Günümüz dünyasında enerjiye duyulan ihtiyaç günden güne artmaktadır. Enerjiye duyulan bu ihtiyaç devletlerin de farklı politikalar geliştirmesine neden olmaktadır. Üstelik bu durum enerji konusunda karmaşıklığa neden olmaktadır. Bu karmaşıklığı gidermek için devletler enerji çeşitliliği için dengeli bir enerji politikası oluşturmaktadırlar. AB üyesi ülkeler de diğer ülkeler gibi enerjinin ne kadar önemli olduğunun farkındadır. Bununla birlikte söz konusu bu ülkeler farklı enerji politikaları gerçekleştirerek enerji politikalarının sürekliliğini sağlamak için çaba sarf etmektedirler (Dahl 2004).

Çünkü AB üyesi ülkelerin diğer ülkelere göre bağımlılıkları fazladır. Örneğin AB enerji ihtiyacının yaklaşık % 50'sini dışarıdan karşılamaktadır. Bu nedenle AB enerji politikalarına çok önem vermiştir. AB ülkeleri enerji kaynaklarına sahip olmak ve enerji ihtiyaçlarını karşılamanın yanında bu kaynakları güvenli ve sürdürülebilir bir şekilde devam ettirmek istemektedir. Bu yüzden AB yakın dönemde dışa bağımlılığı azaltmak ve enerji arz güvenliğini sağlamak için enerji çeşitliliğini sağlamaya çalışmaktadır. Bu nedenle AB ortak bir enerji politikası oluşturma yoluna gitmiştir (Güneş ve Arslan 2018).

AB gibi Türkiye de enerjinin büyük bir kısmını dışarıdan sağlamaktadır. Üstelik Türkiye'deki sanayileşme hızı bu enerji talebini gün geçtikçe artırmaktadır. Bununla beraber 3 Ekim 2005'te AB ile katılım müzakerelerine başlayan Türkiye, aslında 1999'da adaylık statüsünü aldığından beri AB müktesebatına uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bu kapsamda enerji faslı kapsamında da Türkiye önemli reformlar gerçekleştirmiş ve gerçekleştirmeye devam etmektedir. Enerji konusunda gün geçtikçe daha iyi bir konuma gelen Türkiye, hala bir takım eksiklikleri olmasına rağmen

enerji faslının tamamlanmasına kısmen hazır durumdadır. Ancak hem eksiklikler hem de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin enerji faslını bloke etmesi süreci zora sokmaktadır (BTI 2016).

Bütün bunlara rağmen çalışmamız Türkiye'nin enerji politikalarının AB'ye uyumunun incelemeye çalışacaktır. Çalışmamız öncelikli olarak AB'nin enerji politikasının tarihçesi ve gelişimini ele alacak ardından Türkiye'nin enerji politikası incelenecektir. Son olarak yayınlanan ilerleme raporları kapsamında Türkiye'nin enerji faslına ne kadar hazır olduğu, hangi reformları yaptığı ve hangi reformları yapması gerektiği ele alınacaktır. Çalışmamız realist bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Çalışmada temel metinler gibi birincil kaynaklar kullanıldığı gibi makale, kitap, internet kaynağı gibi ikincil kaynaklar da kullanılarak bir analiz yapılmaya çalışacaktır.

Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası

Avrupa Birliği'nin enerji politikası Avrupa Kömür ve Çelik Teşkilatı (AKÇT)'nin kurulmasıyla başlamıştır (İKV 2012). Paris Antlaşması ile kurulan AKÇT ile Fransa ve Almanya'nın demir ve çelik kaynakları ulus-üstü bir otoriteye devredilmiştir. Ekonomik ve politika bütünleşmenin de gerçekleştiği Paris Antlaşması ortak enerji politikasının da başlangıcı olmuştur (Yavuz 2004).

Daha sonra 1957'de AB'nin kurucu altı üyesi (Almanya, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Belçika) arasında imzalanan Roma Antlaşmaları ile Avrupa Atom Enerji Topluluğu kurulmuştur. Bu topluluğun amacı nükleer gücün geliştirilmesinde işbirliğini artırmak ve bu konuda ileri düzeyde araştırmalar yapmak olmuştur (Kesbiç ve Şimşek 2001). Bu anlamda kurulduğu andan itibaren AB'nin ekonomik bütünleşmesi ile enerji alanındaki bütünleşme birbirine paralel gitmiştir (Osmanov 2004). Bu açıdan bakıldığında enerji politikası AB'nin en eski politikalarından biri olmuştur. AKÇT ile başlayan süreç AAET ile nükleer enerjiyi de kapsamış ve bu durum AET ile tüm alanlara yayılmıştır.

AB'nin enerji politikası başlangıçta kömür, çelik ve atom enerjisinin barışçıl yollarla kullanılmasını amaçlamıştır. Bu bağlamda AB ortak bir enerji politikası oluşturmaya çalışsa da başarılı olmamıştır (Dura 2003).

1970'lerde AB'nin enerji politikaları 1973'te yaşanan petrol krizinden etkilenmiştir. AB Bakanlar Konseyi'nin Eylül 1974'te kabul ettiği "Yeni Enerji Politikası Stratejisi" ile enerji tüketiminin uygun bir düzeyde kalması, arz güvenliğinin artırılması ve enerji üretim ve tüketimi sırasında çevrenin korunmasını içeren politikalar kabul edilmiştir. Yani AB'nin 1973 sonrası enerji politikası ilk kez bir strateji haline gelmiştir (Eur-Lex 1974).

1979'da yaşanan ikinci petrol kriziyle AB Bakanlar Konseyi daha önemli adımlar atmıştır. Haziran 1980'de 10 yılda ulaşılması gereken hedefler ortaya konmuştur (Eur-Lex 1980). Buna göre, enerji tasarrufu politikalarının belirlenmesi, petrol ve türevlerinin tüketimi, ithalatın azaltılması, farklı enerji çeşitlerinin araştırılması, enerji politikalarına sadık kalınması, yerli üretimi artıracak çalışmalar yapılması hedeflenmiştir. Aslında AB, 1980'lerde enerji politikasında tek Pazar oluşturma ve serbestleşmeyi amaçlamıştır (Demir 2011).

Soğuk Savaş sonrasında SSCB'nin ve Doğu Blokunun dağılmasıyla birlikte Doğu ve Batı ülkeleri arasında enerji konusunda yakınlaşma başlamış ve ülkelerin karşılıklı çıkarları bu alanda işbirliği yapmalarını kolaylaştırmıştır (Baklacı 2006). Bu bağlamda 1991'de La Haye'de "Avrupa Enerji Şartı Deklarasyonu" imzalanmıştır. Bu deklarasyonla üye ülkelerin arasında enerji arz güvenliğinin artırılması, enerji verimliliğinin artırılması ve çevre sorunlarının giderilmesi hedeflenmiştir (Eur-Lex 1991).

Enerji konusunda yapılan çalışmalar kapsamında 17 Aralık 1994'te 50 ülke Lizbon'da bir araya gelerek Enerji Şartı Anlaşmasını imzalamıştır. Bu anlaşma ile enerji arzı güvenliğini artırmak, enerji üretimini, kullanımını ve dağıtımını yüksek seviyeye çıkarmak ve çevre ile ilgili yaşanacak sorunları asgariye indirmek amaçlanmıştır (Klavuz 2009). Söz konusu bu hedefler

1995'te kabul edilen "AB İçin Bir Enerji Politikası" başlıklı Beyaz Kitap'ta belirtilmiştir (Eur-Lex 1995).

Bunun yanında Avrupa Komisyonu tarafından belli konularda tartışma süreci başlatan Yeşil Kitap yayınlanmaktadır. Bu kapsamda Kasım 2000'de enerji arzının güvenliği konusunda bir Yeşil Kitap hazırlanmış ve bu kitapta Avrupa'da sanayinin rekabetçi bir hale getirilmesi ve çevreye zararlı sera etkili gaz emisyonlarının azaltılması gibi konular ele alınmıştır (European Commission 2000). Bununla birlikte, 2006'da Rusya ile Ukrayna arasında doğal gaz krizi yaşanmış ve bu kriz AB'yi yeni bir enerji politikası belirlemeye itmiştir. Bu kriz sonrasında AB üye ülkeler ortak hareket etme gereği hissetmiştir. AB'nin bu yeni enerji politikası ise;

- Sürdürülebilirliğin sağlanmasını
- Rekabetçi, serbest AB iç enerji pazarının oluşturulmasını
- Enerji arz güvenliğinin sağlanmasını
- Çevrenin korunmasını kapsamıştır (Sauvageot 2011).

Bunun için yerli kaynakların kullanımı ve yenilenebilir enerji kaynaklarının payının artırılması için çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda Avrupa Komisyonu tarafından 8 Mart 2006'da ortak enerji politikasının oluşturulması yönünde izlenecek yol haritasını belirleyen "Avrupa İçin Güvenli, Rekabetçi ve Sürdürülebilir Enerji Stratejisi" başlıklı Yeşil Kitap kabul edilmiştir. Burada AB'nin ortak bir enerji politikası oluşturması için;

- Avrupa iç enerji pazarının oluşturulması
- Üye ülkeler arasındaki farklılıkların giderilip işbirliğinin artırılması
- Enerji arz güvenliği ve rekabetin garanti edilmesi
- Sürdürülebilir ve verimli bir enerji çeşitliliğinin sağlanması
- İklim değişikliği ve küresel ısınmaya karşı ortak hareket edilmesi
- Araştırmaya teşvik ederek Avrupa Enerji teknoloji Planının oluşturulması

- Enerji geçiş yollarındaki üçüncü ülkelerle iyi ilişkiler kurulması planlanmıştır (European Commission 2006a).

Söz konusu bu hedeflere ulaşmak içinse şu yollar izlenmek istenmiştir:

- Yenilenebilir enerji kaynaklarına ilişkin bir yol haritası oluşturmak
- Sürdürülebilir ve güvenli enerji için enerji çeşitliliğine gitmek
- Enerjide AB ülkelerinin bağımlı olduğu enerji kaynaklarına sahip ülkelerle ilişkiler geliştirmek
- Kyoto protokolüne uyum sağlanarak karbon emisyonlarında azalmaya gitmek ve çevre kirliliğini azaltmak
- Enerji tasarrufu ile verimliliği sağlayıp geliştirmek
- Enerjide ortaya çıkan sorunlara hızlı ve uyumlu bir şekilde cevap vermek ve kurumsal yapı oluşturmak (Pamir 2005)

AB'nin ortaya koyduğu bu ilke ve kurallar üye ülkeler arasında uygulama açısından farklılıkları ve sorunları ortadan kaldırmaktadır. Bu kapsamda düzenlenen konularda politikalar tüm üyelerde uyumlu bir hale gelmiştir. Çünkü AB enerji tüketimi konusunda oldukça önemli bir durumdadır. 2010 yılında enerji tüketimi %50 oranında ithalatla karşılanmıştır. Bu oranın 2030'larda %70 olacağı tahmin edildiğinden düzenlenen ve düzenlenmek istenen uygulamak AB için gereklidir. Bu nedenle AB, enerji politikalarına özel önem vermektedir (Yavuz 2004).

Bu kapsamda AB enerji kaynakları konusunda birçok araç kullanılmaktadır. Örneğin vergi indirimi, muafiyeti, yatırım yardımları gibi politikalar uygulamaya konmuştur. Bu sayede enerji kaynaklarının kullanımı teşvik edilmek istenmiştir (Yorkan 2006). AB enerji kaynakları bakımında yetersiz olduğundan enerjide ciddi ölçüde dışa bağımlıdır. Bu durum güvenlik sorununu da doğurmuştur. Bu nedenle AB enerji alanında ortak hareket etmeyi amaçlamıştır. Ancak yapılan her şeye rağmen AB'de enerji alanında ortak bir politika üretilememiştir. Çünkü AB üyesi ülkeler bu alanı

üst otoriteye devretmek istememekte ve son kararı kendileri vermek istemektedirler (TÜSİAD 2002).

Türkiye'nin Enerji Politikaları

Türkiye jeo-politik açıdan oldukça önemli bir enerji koridorunda bulunmaktadır. Örneğin Türkiye, dünya doğalgaz ve petrol rezervlerinin büyük bir kısmının yer aldığı bir bölgede bulunmaktadır (Ercan 2011). Böyle bir ortamda Türkiye hem enerji kaynaklarından ihtiyaçlarını karşılamakta hem de yenilenebilir enerji kaynakları konusunda çalışmalar yapmaktadır. 2000'lerin başından beri Türkiye enerji alanında koymuş olduğu kurullarla ihtiyaçlarını serbest piyasa kuralları çerçevesinde karşılamaya çalışmaktadır (Engür 2003). Ayrıca enerji verimliliğinin artırılması ve enerji teknolojisinin geliştirilmesi için de çalışmalar yapmaktadır (Bayraç 2009).

Türkiye, yerli kaynakların kullanımını artırmak, güvenilir, ucuz, kaliteli enerjiyi elde etmek, enerji çeşitliliğini artırmak, enerji verimliliğini artırmak ve işleyen bir enerji pazarı oluşturmayı hedeflemektedir. Ancak bu konudaki çabalar yetersiz kalmaktadır (TC OECD Daimi Temsilciliği 2011) 3 Ekim 2005'te AB ile katılım müzakerelerine başlayan Türkiye, enerji alanında da mevzuatını AB müktesebatına uyumlaştırmayı amaçlamaktadır. Müzakerelere başlamadan önce 6 Ekim 2004'te yayınlanan "Türkiye'nin Üyelik Perspektifinden Doğan Hususlar" başlığında enerji konusu da ele alınmış Türkiye'nin enerji konusunda AB'ye önemli avantajlar katacağı belirtilmiştir. Rapora göre Türkiye'nin AB'ye üye olmasıyla AB önemli enerji kaynaklarının bulunduğu bölgeye komşu olacaktır. Türkiye ise AB enerji arzı güvenliğinde önemli bir yerde olacak ve petrol ve doğalgazın dağıtımında önemli bir geçiş ülkesi olacaktır. Diğer yandan Türkiye AB'ye enerjinin elde edilmesinde alternatif yollar sağlayacaktır. Türkiye'nin AB'ye üyeliği ile birlikte AB ve güney komşuları arasında hava, kara, demir ve deniz yolları ve boru hattı bağlantıları da önemli ölçüde güçlenecektir (European Commission 2004).

Aslında hem Türkiye hem de AB'nin enerji politikalarındaki hedefleri ortaktır. Üstelik her ikisi de enerjide dışa bağımlıdır. Türkiye enerji ihraç ve ithal eden ülkeler arasında bir enerji geçiş ülkesi durumunda olup enerjinin AB ülkelerine güvenli geçişinde ciddi anlamda katkı sağlayacak durumdadır. Bu durum AB ve Türkiye'nin Rusya'ya olan enerji bağımlılığını da azaltıp enerji arzını çeşitlendirecektir (Laçiner 2004).

Bu bağlamda AB, Türkiye'nin yer aldığı bazı projelere destek vermektedir. Bu projelerden biri NABUCCO projesidir. Bu proje ile Ortadoğu ve Hazar Bölgesi'nden çıkan doğalgaz Türkiye, Romanya ve Macaristan üzerinden Avusturya'daki merkeze gitmektedir. Daha sonra ise Avusturya'dan Batı Avrupa'da bulunan diğer ülkelerin doğalgaz ihtiyaçlarının da karşılanması amaçlanmıştır (Gökçeğöz 2007). NABUCCO projesi yaklaşık 3,500 km uzunluğunda olup ilk aşamada yıllık 25-30 milyar metre küp gazın taşınması planlanmaktadır (Ercan 2011).

Resim 1. Nabucco Projesi

Kaynak: (Pannier 2008)

AB tarafından desteklenen ikinci proje ise Güney Avrupa Gaz Ringi'dir. Bu proje ile Hazar, Ortadoğu ve Güney Akdeniz bölgelerindeki doğalgazın Türkiye üzerinden AB ülkelerine ulaşması amaçlanmıştır. 2007 yılında başlatılan Türkiye-Yunanistan

Doğalgaz Boru Hattı Güney Avrupa Gaz Ringi'nin ilk halkasıdır. Söz konusu bu proje ile, Hazar bölgesinden alınan gaz, Türkiye üzerinden taşınarak Yunanistan ve İtalya'ya taşınması planlanmaktadır (Yılmaz 2005).

Resim 2. Güney Avrupa Gaz Ringi Projesi

Kaynak: botas.gov.tr

AB'nin destek verdiği üçüncü proje ise Samsun-Ceyhan boru hattı projesidir. Bu proje ile Rus ve Kazak petroleri dünya pazarına aktarılması amaçlanmaktadır. Bu projeye boğazlardaki deniz trafiğinin büyük ölçüde azalacağı düşünülmektedir (Roberts 2004). Ancak söz konusu boru hattı için yapılacak çalışmalar ekonomik olarak durdurulmuştur.

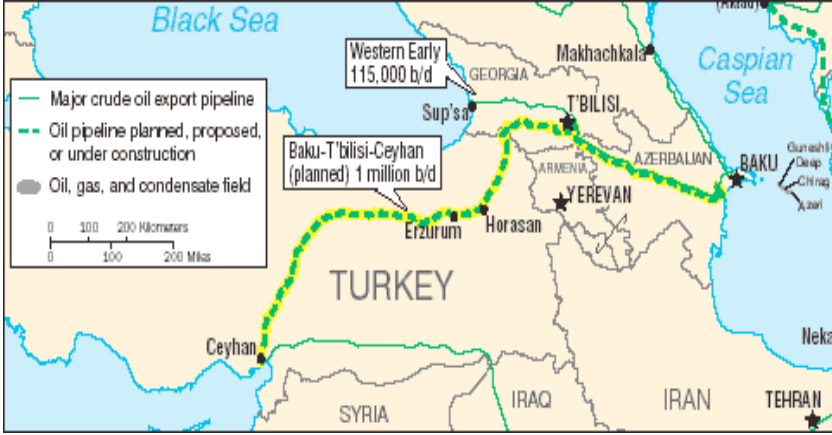
Resim 3. Samsun-Ceyhan Boru Hattı

Kaynak: (enerjienstitusu.org)

Bunun yanında Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Projesi, Kerkük-Yumurtalık Boru Hattı Projesi gibi önemli projelerde yer almış ve AB tarafından desteklenmiştir. 1768 km uzunluğunda olan Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı Bakü'den gelen petrolü Türkiye'deki Ceyhan terminaline Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye üzerinden geçerek taşımayı amaçlamaktadır (Bal ve Alper 2010).

Resim 4. Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı

Kaynak: (Zhaxyglova 2016).

Resim 5. Kerkük-Yumurtalık Boru Hattı

Kaynak: (Akfirat 2013).

Türkiye AB ile katılım müzakerelerine başladığı andan itibaren enerji faslı kapsamında Elektrik ve Doğalgaz ile ilgili direktiflere uyum sağlamak için elektrik ve gaz sektörlerinin serbestleşip yeniden yapılanmasında önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Bu bağlamda 2001'de 4628 Sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ve 4646 Sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunu yürürlüğe girmiştir. Piyasa faaliyetlerinin serbest ve rekabetçi bir ortamda sürdürülebilmesi için aynı yıl Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu kurulmuştur (TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı 2017).

Yenilenebilir enerji kaynakları hususunda Türkiye AB'ye uyum sağlamak için 2005'te 5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun yürürlüğe girmiştir (<http://www.mevzuat.gov.tr> 2005). Ayrıca 2007'de Enerji Verimliliği Kanunu yürürlüğe girmiş ve bu kanun ile yenilenebilir enerji kaynakları ile üretilen elektrik alımında taban fiyat uygulaması yapılması kararlaştırılmıştır (<http://www.mevzuat.gov.tr> 2007). 18 Mayıs 2009'da yürürlüğe giren Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesinde ise yenilenebilir enerji kaynaklarını ilişkin 2023 yılı hedefleri belirlenmiştir. Buna göre;

- Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının elektrik üretimindeki payının % 30 olması
- Hidroelektrik kapasitesinin tamamı elektrik enerjisine ayrılması
- Rüzgar enerjisinin gücü 20000 MW'a ulaşması
- 600 MW'luk jeotermal gücün işletmeler girmesi
- Güneş ve diğer enerji kaynakların kullanımı için düzenlemeler yapılması
- Milli ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının sağlanması ve elektrik üretiminde doğalgazın payının %30 azaltılmasıdır (DPT 2009).

Türkiye yenilenebilir enerji kaynakları konusunda Şubat 2015'te Türkiye Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planını yayınlamış ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı ve 2023 hedeflerinin gerçekleştirilmesi için stratejilerin üretilmesi hedeflenmiştir (TC Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2015). Enerji verimliliği konusunda ise Türkiye 2007'de Enerji Verimliliği Kanunu'nu kabul etmiş ve bu kanun ile enerjinin etkili ve verimli kullanımı, israfın önlenmesi ve çevrenin korunmasına yönelik faaliyetler için hukuki bir zemin hazırlanmıştır (<http://www.mevzuat.gov.tr> 2007).

Bununla birlikte 2008'de yürürlüğe giren Başbakanlık Genelgesiyle kamu kurum ve kuruluşlarında enerjinin etkin ve verimli kullanılması için tedbirler belirlenmiş ve 2008 Enerji Verimliliği Yılı ilan edilmiştir. Ayrıca enerjinin kamu ve özel kurumlarda etkin ve verimli kullanımı ve toplumda enerji tasarrufu bilincinin oluşturulmasına yönelik EN-VER projesi başlatılmıştır (Resmi Gazete 2008).

Nükleer enerji kapsamında ise Türkiye, AB'ye uyum sağlamak için yasal düzenlemeleri yapmaya başlamıştır. Bu bağlamda;

- 21 Mart 2009'da Yüksek Aktiviteli Kapalı Radyoaktif Kaynaklara ve Sahipsiz Kaynaklara İlişkin Yönetmelik
- 18 Haziran 2011 Kontrollü Alanlarda Çalışan Harici Görevlilerin İyonlaştırıcı Radyasyondan Kaynaklanabilecek Risklere Karşı Korunmasına Dair Yönetmelik
- 8 Mayıs 2012 Nükleer Terörizmin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin Bildirim ve Çekince ile Birlikte Onaylanması Hakkında Karar
- 30 Mayıs 2012 Nükleer Madde Sayım ve Kontrol Yönetmeliği kabul edilmiştir (TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı 2017).

Bununla birlikte 15-17 Mayıs 2006'da enerji faslına ilişkin olarak tarama toplantısı, 14-15 Haziran 2006'da ise ayrıntılı tarama toplantısı yapılmıştır. Bu fasılla ilgili olarak Avrupa Komisyonu tarafından Mart 2007'de hazırlanan tarama sonu raporu AB

Bakanlar Konseyi'nde halen görüşülmektedir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimin almış olduğu karar sonrasında enerji faslının bloke edilmesi sonucunda bu fasılda istenilen ilerleme sağlanamamaktadır (TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı 2017). Bununla birlikte 2008 yılında hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nde Türkiye'ye enerji konusunda direktifler verilmiş ve AB'de 2008'de hazırlanmış olduğu Ulusal Program ile AB'ye bazı taahhütlerde bulunmuştur. Katılım Ortaklığı Belgesinde AB Türkiye'den enerji alanında piyasanın serbestleşmesi ve fiyat reformlarına devam edilmesi, müktesebata tam uyum, düzenleyici kurumların ve otoritelerinin kapasitelerinin güçlendirilmesi, enerji verimliliği alanında uyuma devam edilmesi ve Kullanılmış Yakıt ve Radyoaktif Atık Yönetimi Güvenliği Birleşik Sözleşmesine katılmasını istemiştir (European Commission 2008a).

Bununla birlikte Ulusal Programda ise Türkiye enerji verimliliğine uyumun devam etmesi, idari kapasitenin geliştirilmesi, uygun ve iddialı hedeflerin belirlenmesi, elektrik alanında yenilenebilir enerjinin kullanımının geliştirilmesi, Kullanılmış Yakıt ve Radyoaktif Atık Yönetimi Güvenliği Birleşik Sözleşmesine katılımın sağlanması, AB standartlarına uygun, ileri düzeyde nükleer güvenlik sağlayacak bir nükleer kanunun kabul edilmesi, düzgün işleyen rekabetçi bir iç piyasanın oluşturulması ve düzenleyici yapıların güçlendirilerek daha bağımsız bir hale getirilmesi için çalışmalar yapılacağı yükümlülüklerinde bulunmuştur (TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı 2008).

9 Şubat 2012'de dönemin AB Baş müzakerecisi Egemen Bağış, Enerji Bakanı Taner Yıldız, Avrupa Komisyonu Genişlemeden Sorumlu Üyesi Stefan Füle ve Enerjiden Sorumlu Avrupa Komisyonu Üyesi Gunther Oettinger bir araya gelmiş ve enerji alanında durum tespiti yapmak için ortak çalışma grupları oluşturulmasına karar verilmiştir. Nisan 2012'de yapılan toplantıda enerji alanında işbirliğinin sağlanması için beş unsur belirlenmiştir. Bunlar;

- Türkiye ile AB arasında enerji senaryo ve sepetinin belirlenmesi
- Piyasa entegrasyonu ve alt yapıların geliştirilmesi
- Enerji alanında işbirliği
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının etkin kullanımı ve enerji verimliliğinin artırılması
- Nükleer enerjiden ve radyasyondan korunmadır (TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı 2017).

Bütün bunların kapsamında 14 Haziran 2012'de Stuttgart'ta yapılan toplantıda Türkiye-AB Pozitif Gündem: Türkiye-AB Enerji Sektörü Geliştirilmiş İşbirliği Belgesi kabul edilmiş ve enerji alanında işbirliği süreci başlatılmıştır (European Commission 2012a). Diğer yandan enerji alanında işbirliği için üst düzey diyaloglar başlatılmıştır. Örneğin 16 Mart 2015'te Yüksek Düzeyli Enerji Diyalogu başlatılmıştır. 17 Mart 2016'da ise Ortak Deklarasyon yayınlanmıştır (European Commission 2015). Bununla birlikte, Türkiye ile AB arasındaki katılım müzakerelerinin yeniden canlanması neticesinde Taslak Tarama Sonu Raporu'nun güncellenmesine ilişkin süreç başlatılmış olup halen devam etmektedir.

İlerleme Raporlarında Türkiye'nin Enerji Başlığındaki İlerleme Durumu (2005-2018)

Türkiye enerji başlığı altında yapmış olduğu faaliyet ve koymuş olduğu kurallar çerçevesinde her dönem biraz daha gelişme göstermiştir. Buna karşın söz konusu fasıla ilişkin eksikler de devam etmiştir. 2005 yılı İlerleme raporuna bakıldığında Türkiye enerji alanında bir takım ilerlemeler gerçekleştirmiş olmasına rağmen etkin işleyen rekabetçi bir piyasaya henüz sahip değildir. Yapılan yasalarla AB müktesebatına büyük ölçüde uyum sağlayan Türkiye'den yenilenebilir enerji kaynakları konusunda da gerekli yasaları bir an önce gerçekleştirmesi beklenmiştir (European Commission 2005). Bununla birlikte 2006 ilerleme raporunda da enerji alanında bir ilerleme olmasına rağmen uyumun dengeli

olmadığı belirtilmiştir. Enerji verimliliği konusunda bir kanunun olmadığı ifade edildiği raporda idari kapasite ve düzenleyici kurumların özerkliğinin de güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (European Commission 2006b).

2007 yılı ilerleme raporunda enerji verimliliği konusunda çerçeve kanunun yapıldığı belirtilmekle beraber ilerlemenin dengeli olmadığı, yenilenebilir enerji konusunda iddialı bir hedefin konulmadığı ve bu konudaki çalışmaların en kısa zamanda başlatılması gerektiği söylenmiştir (European Commission 2007). 2008 ilerleme raporunda elektrik ve doğalgaz konularında çerçeve kanunlar olmasına rağmen etkin ve rekabetçi bir piyasa oluşturma konusunda hala eksiklikler bulunmaktadır. Ayrıca şeffaf ve maliyete dayalı bir fiyatlandırma olmadığı belirtildiği gibi yenilenebilir enerji konusunda iddialı hedefler hâlâ konulmamıştır (European Commission 2008b).

2009 ilerleme raporunda da enerji faslında bir ilerlemenin olduğu ancak bu ilerlemenin düzensiz olduğu belirtilmiştir. Yenilenebilir enerji konusundaki gelişmeler cesaret verici kabul edilmekle beraber doğalgaz ve nükleer enerji konularında Türkiye'nin kendi mevzuat ve stratejilerini uygulaması gerektiği belirtilmiştir (European Commission 2009). 2010 ilerleme raporunda ise elektrik, yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve arz güvenliği konularında önemli ölçüde bir ilerleme olmasına rağmen Türkiye'nin doğalgaz ve nükleer enerji konularında daha fazla çaba sarf etmesi gerektiği belirtilmiştir (European Commission 2010).

2011 ilerleme raporunda enerji faslında bir ilerleme olmakla birlikte mevzuatın AB müktesebatına uyumlaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında şeffaf ve maliyet esaslı fiyatlandırma, doğalgaz, nükleer enerji, rekabetçi ortam, hukuki düzenlemeler, arz güvenliği ve enerji verimliliği konularında daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (European Commission 2011). 2012 ilerleme raporunda ise enerji faslında ilerleme olmasına rağmen doğalgaz, rekabetçi ortam, nükleer enerji konularında daha fazla çaba harcanması gerektiği belirtilmiştir (European Commission 2012b).

2013-2018 yılları arasında yayınlanan ilerleme raporlarında ise Türkiye'nin enerji faslındaki durumu birbirine yakındır. Genel olarak raporlarda Türkiye'nin enerji faslında kısmen hazırlıklı olduğu, AB müktesebatına uyumun ileri düzeyde olduğu ve bu fasıldaki ilerlemenin de ileri düzeyde olduğu belirtilirken doğalgaz, nükleer enerji ve şeffaf ve maliyet esaslı fiyatlandırmada daha fazla çaba gerektiği vurgulanmıştır (European Commission 2015; European Commission 2016; European Commission 2018).

Sonuç

Kurulduğu andan itibaren enerji alanındaki bütünleşmesini ekonomik bütünleşme ile beraber götüren AB'de enerji politikası en eski politikalardan biridir. Enerji konusunda büyük çoğunlukla dışa bağımlı olan AB, bu dışa bağımlılıktan dolayı enerji alanında ortak bir politika oluşturmak, enerji arzının güvenliğini sağlamak, enerjinin sürdürülebilirliğini ve enerji çeşitliliğini sağlamak için yollar bulmaya çalışmaktadır.

AB gibi enerji konusunda dışa bağımlı olan Türkiye de 1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesinde aday ülke statüsünü aldığından beri AB müktesebatına uyum sağlamak için reformlar gerçekleştirmektedir. 3 Ekim 2005'te AB ile katılım müzakerelerine başlayan Türkiye, diğer alanlarda olduğu gibi enerji alanında da AB ile aynı politikaları takip etmektedir.

Bununla birlikte enerjide sadece belli başlı ülkelere bağımlı olmamak için enerji çeşitliliğine önem veren Türkiye, aynı zamanda enerji arzının güvenliği, enerji verimliliği, rekabetçi bir piyasa gibi politikalara da yer vermektedir. Söz konusu bu politikaları gerçekleştirmek için bazı projelerde yer alan Türkiye, kendisi kadar AB içinde önemli bir konuma yerleşmektedir. Enerjinin Avrupa ülkelerine dağıtımında transit geçiş ülkesi durumunda olan Türkiye, AB için önemini korumaya devam etmektedir.

Enerji faslı kapsamında Türkiye, elektrik enerjisinden doğalgaza, nükleer enerjiden yenilenebilir enerjiye kadar pek çok alanda reformlar yapmıştır. İlerleme raporları incelendiğinde Türkiye'nin

doğalgaz ve nükleer enerji gibi bazı konularda hala eksiklikleri olmasına rağmen enerji faslının tamamlanmasına kısmen hazır durumdadır.

2006 yılında Kıbrıs nedeniyle yaşanan sorundan sonra 2007'de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin enerji faslını bloke etmesi hem bu faslın açılmasını ve sürecin işlenmesini hem de Türkiye AB ilişkilerini ciddi biçimde etkilemektedir. Hükümet enerji faslının yeniden açılması ve ilişkilerin canlanması için çaba sarf etse de henüz bir sonuç alınmamıştır. Örneğin Pozitif Gündem ile Türkiye-AB ilişkilerinde bir canlanma yaşanmış ve bunun neticesinde 2016 yılında Tarama Taslak Sonuç Raporu'nun güncellenmesine ilişkin süreç başlatılmıştır. Ancak süreç halen devam etmektedir. Türkiye enerji faslına ilişkin gerekli reformları tamamlamış olsa bile siyasi olarak koyulan engel sürecin bir süre daha bu şekilde devam etmesine neden olacak gibi görünmektedir.

Kaynakça

- "Enerji Verimliliği Kanunu".
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5627.pdf> (Erişim: 20.09.2018).
- "Samsun-Ceyhan petrol boru hattı diye bir proje yok".
<https://enerjiinstitusu.org/2011/09/03/samsun-ceyhan-btc-baku-tiflis-dogalgaz-rusya-petrol-boru-hatti-diye-bir-proje-yok/> (Erişim: 16.09.2018).
- "Türkiye-Yunanistan-İtalya Doğalgaz Boru Hattı (İtgi) Projesi".
www.botas.gov.tr. (22.09.2018).
- "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun".
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5346.pdf> (Erişim: 20.09.2018).
- Akfırat, F. (2013). "Bağdat'a AKP Hançeri".
<http://www.dunya48.com/guncel/18973-fikret-akfirat-bagdata-akp-hanceri> (Erişim: 14.09.2018).
- Baklacı, P. (2006). "Enerji Şartı Anlaşması". *İşletme Fakültesi Dergisi*. 7 (2): 97-113.

- Bal, H. ve Alper, A. E. (2010). "Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı ve Türkiye Ekonomisine Etkileri". *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 19(3): 345-360.
- Bayraç, H. N. (2009). "Küresel Enerji Politikaları Ve Türkiye: Petrol ve Doğalgaz Kaynakları Açısından Bir Karşılaştırma". *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10 (1): 115-142.
- BTI. (2016). "Turkey Country Report". https://www.bti-project.org/fileadmin/files/BTI/Downloads/Reports/2016/pdf/BTI_2016_Turkey.pdf (Erişim: 18.09.2018).
- Dahl, C. A. (2004). *International Energy Markets*. Oklohoma.
- Demir, E. (2011). "Enerji Şartı Anlaşması". <http://www.mfa.gov.tr/enerji-sarti-anlasmasi.tr.mfa>, (Erişim: 20.09.2018).
- DPT. (2009). "Elektrik Enerjisi Piyasası ve Arz Güvenliği Strateji Belgesi". <http://ww4.ticaret.edu.tr/enerji/wp-content/uploads/sites/79/2015/11/Elektrik-Enerjisi-Piyasas%C4%B1-Ve-Arz-G%C3%BCvenli%C4%9Fi-Strateji-Belgesi.pdf> (21.09.2018).
- Dura, C. (2003). *Avrupa Birliği Gümrük Birliği ve Türkiye*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Engür, E. (2003). "Doğu –Batı Enerji Koridoru Doğalgaz ile Tamamlanıyor: BOTAŞ'IN Avrupa'ya Açılım Stratejisi". *Avrasya Dosyası*. 9 (1): 38-52.
- Ercan, M. (2011). "Avrupa Birliği'nin Enerji Politikasında Türkiye'nin Önemi". *Akademik Bakış Dergisi*. 25: 1-11.
- Eur-Lex. (1974). "Council Resolution of 17 September 1974 concerning a new energy policy strategy for the Community". <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31975Y0709%2801%29> (Erişim: 25.09.2018).
- Eur-Lex. (1980). "Council resolution of 9 June 1980 concerning Community energy policy objectives for 1990 and convergence of the policies of the Member States". <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31980Y0618%2801%29> (Erişim: 20.09.2018).
- Eur-Lex. (1991). "Final Act of the European Energy Charter Conference - Statement submitted by the European Communities to the Secretariat of the Energy Charter pursuant to Article 26(3)(b)(ii) of the Energy Charter Treaty", <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A21994A1231%2851%29>, (Erişim: 21.09.2018).

- Eur-Lex. (1995). "Resolution of ECSC Consultative Committee on the Green Paper for a European Union energy policy (Text with EEA relevance)". <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31995Y0811%2801%29>, (Erişim: 19.09.2018).
- European Commission. (2000). *Green Paper: Towards a European strategy for the security of energy supply*. Brussels.
- European Commission. (2004). *Issues Arising From Turkey's Membership Perspective*. Brussels.
- European Commission. (2005). *Turkey 2005 Progress Report*. Brussels.
- European Commission. (2006a). *Green Paper A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy*. Brussels.
- European Commission. (2006b). *Turkey 2006 Progress Report*. Brussels.
- European Commission. (2007). *Turkey 2007 Progress Report*. Brussels.
- European Commission. (2008). *Accession Partnership Document for Turkey*. Brussels.
- European Commission. (2008b). *Turkey 2008 Progress Report*. Brussels.
- European Commission. (2009). *Turkey 2009 Progress Report*. Brussels.
- European Commission. (2010). *Turkey 2010 Progress Report*. Brussels.
- European Commission. (2011). *Turkey 2011 Progress Report*. Brussels.
- European Commission. (2012a). "Turkey-EU Positive agenda Enhanced EU-Turkey Energy Cooperation".
- European Commission. (2012b). *Turkey 2012 Progress Report*. Brussels.
- European Commission. (2015). "EU-Turkey High Level Energy Dialogue and Strategic Energy Cooperation".
- European Commission. (2015). *Turkey 2015 Progress Report*. Brussels.
- European Commission. (2016). *Turkey 2016 Progress Report*. Brussels.
- European Commission. (2018). *Turkey 2018 Progress Report*. Brussels.
- Gökçegöz, S. (2007). "Orta Asya İle Hazar Bölgesinde Mevcut Ve Planlanan Yeni Boru Hatlarının Türkiye'nin Enerji Koridoru Olmasına Etkileri". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 3 (5): 157-193.
- Güneş, M. ve Arslan, T. (2018). "Enerji Bağımlılığında Avrupa Birliği, Rusya, Türkiye Üçgeni ve Doğu Akdeniz Alanı". *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*. 4 (7): 32-60.
- İKV. (2012). "Enerji Politikası". *Sorularla AB Politikaları ve Türkiye*. 258: 1-33.

- Kesbiç, C. Y. ve Şimşek, H. (2001). "Avrupa Birliği Ortak Enerji Politikası". *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*. 5: 1-19.
- Klavuz. (2009). "Enerji Şartı Anlaşması Çerçevesinde Uyuşmazlıkların Çözümü". *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 13: 179-215.
- Laçiner, S. (2004). *Türkiye'li Avrupa*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Osmanov, E. (2004). "AB'nin Genişleme Sürecinin Ekonomik Boyutları". *Stratejik Öngörü Dergisi*. 3: 196-200.
- Pannier, B. (2008). "Gas: Nabucco pipeline gets A boost In baku". <http://www.nabuccopipeline.com/>. (Erişim: 23.09.2018).
- Pamir, N. (2005). "AB'nin Enerji Sorunsalı ve Türkiye". *Stratejik Analiz Dergisi*. 67: 74-81.
- Resmi Gazete. (2008). "Genelge". <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/08/20080813-7.htm> (Erişim: 25.09.2018).
- Roberst, J. (2004). "The Turkish Gate: Energy Transit and Security Issues". *Centre For European Studies , EU -Turkey Working Papers*. 11: 1-26.
- Sauvageot, E. P. (2011). "Energy Disputes between Russia and Ukraine: A Case Study of Russian Decision Making". <https://ecpr.eu/filestore/paperproposal/3d7d0dcd-1e93-48fb-9a97-001d91dab1bb.pdf> (Erişim: 22.09.2018).
- TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2008). "2008/14481 sayılı "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı ile Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar". https://www.ab.gov.tr/_42260.html (Erişim: 27.09.2018).
- TC Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2017). "Fasıl 15 Enerji". https://www.ab.gov.tr/fasil-15-enerji_80.html (Erişim: 22.09.2018).
- TC Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2015). "Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı". <http://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Bakanlik-Haberleri/Ulusal-Yenilenebilir-Enerji-Eylem-Plani-> (21.09.2018).
- TC OECD Daimi Temsilciliği. (2011). "Enerji". <http://oecd.pr.mfa.gov.tr> (Erişim: 22.09.2018).
- TÜSİAD. (2002). *Avrupa Birliği Çevre Mevzuatına Uyum Süreci*, İstanbul.
- Yavuz, E. (2004) *Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası ve Türkiye'nin Uyumu*. Ankara: UPAV Yayınları.
- Yılmaz, N. F. (2005). "Petrol ve Doğalgaz Boru Hatları Üzerine Genel Bir Değerlendirme". *Tesisat Mühendiliği Dergisi*. 87: 4-14.

- Yorkan, A. (2008). *Avrupa Birliği'nin Enerji Politikası ve Türkiye: Fırsatlar ve İşbirliği Alanları*. İstanbul: Tasam Yayınları.
- Zhaxyglova, G. (2016). "Boru Hattı Lojistiği: Kazakistan –Türkiye İşbirliği İmkânların Değerlendirmesi". *The International New Issues In Social Sciences*. 3: 7-23.